

3) продемонструвати знання комп'ютера як засобу автоматизації процесів обробки результатів спортивних змагань та власних наукових досліджень.

5) провести урок фізичної культури із застосуванням технології Веб-квесту.. Підсумковий контроль – залік у формі портфоліо, обраний для врахування результатів усіх форм навчальної діяльності (теоретичної, практичної, самостійної, індивідуальної, наукової).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у статті схарактеризовано авторську програму спеціального навчального курсу «Теорія і практика інноваційної фізичної культури». Зауважується, що створення інноваційного клімату в освітньому середовищі сприятиме вихованню мобільного вчителя фізичної культури, креативного типу мислення з урахуванням інноваційного розвитку суспільства, запитів особистості і потреб Нової української школи. Коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і навчальний заклад, і база практики, це може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності стандартам та запитам ринку праці.

Перспективним вважаємо застосування дуального підходу в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Література

1. Великий тлумачний словник української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]: із змінами і доповненнями, внесеними Верховною Радою (ВВР), від 05.09.2017 № 2145-VIII.. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Каган М. С. Філософія культури / М. С. Каган. – Санкт-Петербург : Петрополіс, 1996. – 416 с.
4. Duales Studium – Studieren und Berufserfahrung [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 29.04.2014 . – Загол. з екрану. – Мова англ.
5. Cortina, Kai, u.a. Das Bildungswesen der Bundesrepublik Deutschland. – Hamburg: Rowohlt TV, 2003. – 620 S.
6. Cortina K.S., Baumert J., Leschinsky A., Mayer K., Trommer L. Das Bildungswesen in der BRD. – Hamburg. – Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2005.- 912 S.
7. Lempert W. Bildung und Beruf. Soziale und ökonomische Aspekte. – Berlin/Heidelberg/New York/Tokio, 1986. – 105–144 S.

Дерека Т. Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (ФОРМАЛЬНА, НЕФОРМАЛЬНА, ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА)

Визначено стан дослідженості освіти впродовж життя в Україні. Встановлено необхідність забезпечення умов для освіти впродовж життя як цілісного неперервного процесу. Даний процес передбачає не тільки навчання у вищих навчальних закладах як формальну освіту, а й самоосвіту та подальше самовдосконалення у формі неформальної та інформальної освіти. Охарактеризовано тезаурус дослідження обраної теми. Дано визначення понять освіта впродовж життя, освіта дорослих, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, фізкультурна освіта.

Встановлено, що концепція навчання впродовж життя передбачає необхідність і можливість здобування на кожному життєвому етапі тих блоків інформації, які необхідні людині для підтримки своєї активної життєдіяльності та самореалізації.

Ключові слова: освіта впродовж життя, формальна освіта, неформальна освіта, інформальна освіта, фізкультурна освіта.

Т. Г. Дерекa Физкультурное образование на протяжении жизни в контексте международных интеграционных процессов (формальное, неформальное, информальное образование). *Определено состояние изученности образования в течение жизни в Украине. Установлена необходимость обеспечения условий для образования на протяжении жизни как целостного непрерывного процесса. Данный процесс предполагает не только обучение в высших учебных заведениях как формальное образование, но и самообразование и дальнейшее самосовершенствование в форме неформального и информального образования. Охарактеризованы тезаурус исследования выбранной темы. Дано определение понятий образование в течение жизни, образование взрослых, формальное образование, неформальное образование, информальное образование, физкультурное образование.*

Установлено, что концепция обучения в течение жизни предполагает необходимость и возможность получения на каждом жизненном этапе тех блоков информации, которые необходимы человеку для поддержания своей активной жизнедеятельности и самореализации.

Ключевые слова: образование в течение жизни, формальное образование, неформальное образование, информального образование, физкультурное образование.

T. G. Dereka Life-long physical education in the context of international integration processes (formal, non-formal, informal education). *The state of life-long education study in Ukraine is determined. The necessity of life-long education conditions provision is established as an integral continuous process. This process involves not only studying in higher education institutions as formal education, but also self-education and further self-improvement in the form of non-formal and informal education. A thesaurus of the chosen topic is described. The definitions of concepts of life-long education, adult education, formal education, non-formal education, informal education, physical education were given.*

Life-long education is defined as the continuous process of acquiring knowledge, professional and personal competencies development, which is carried out through various forms of education and self-education, and ensures the possibility of self-realization of the individual in different age periods. There was noted that UNESCO had decided to recognize continuing education as the main concept for education innovations or reforms in all countries all over the world.

It is noted that formal education is conducted in an organized and hierarchically structured context, culminating in the issuance of a generally recognized diploma or certificate, has a certain length of time and is based on a state curriculum organized by formal, mostly registered, organizations.

It has been established that non-formal education often occurs outside of a special educational space: in educational institutions or public organizations, clubs, hubs, during individual lessons with a tutor or trainer. Non-formal education is purposeful and systematic, but usually not accompanied by the issuance of confirmation.

It is determined that informal education is an individual cognitive activity that accompanies everyday life and is not necessarily purposeful. This is spontaneous education, which is realized at the expense of personal activity of people in a rich cultural and educational environment.

Physical education that is an educational process of values and knowledge system forming in the field of physical culture as well as motor skills and habits and mastering the methods of their independent study and usage during lifetime.

It is established that the concept of life-long learning implies the necessity and opportunity to acquire at each life stage those blocks of information that are necessary for a person to support his active life and self-realization.

Key words: *life-long education, formal education, nonformal education, informal education, physical education.*

Актуальність. Здоров'я нації є головним критерієм ефективності функціонування всіх сфер діяльності сучасного суспільства, показником розвитку держави. Водночас трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, крім позитивних зрушень, позначаються й негативними явищами в життєдіяльності людей – зниженням тривалості та якості життя, зростанням кількості неінфекційних хронічних захворювань, втратою орієнтирів на здоровий спосіб життя, байдужістю дітей, молоді та дорослих до власного здоров'я та фізичної культури, скороченням рухової активності.

Сучасний рівень швидкого накопичування знань, вимоги до компетентності особистості зумовлюють необхідність забезпечення умов для освіти впродовж життя як цілісного неперервного процесу, що передбачає не тільки навчання у вищих навчальних закладах як формальну освіту, а й самоосвіту та подальше самовдосконалення у формі неформальної та інформальної освіти.

Проблема освіти фахівців галузі фізичного виховання та спорту є актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства, яку досліджували Г. М. Арзютов, О. Ц. Демінський, А. П. Конох, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, Б.М. Шиян, Ю. М. Шкретій [2, с. 320]. Дослідники зазначають, що підготовку фахівців потрібно розглядати як цілісну, комплексну проблему, вирішення якої необхідно здійснювати на основі ґрунтовних теоретико-методологічних підходів відповідно до стандартів та рекомендацій як Європейського простору вищої освіти, так і Національної рамки кваліфікацій та Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.).

Освіта впродовж життя як неперервний процес включає такі складові: формальна, неформальна, інформальна освіта. Проблеми неперервної професійної підготовки досліджували такі вчені, як С. У. Гончаренко, Я. А. Кульбашина, І. Т. Лещенко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва. Неперервну професійну освіту як педагогічну категорію досліджували такі вчені, як Х. Беднарчик, А. П. Біляєва, О. М. Новиков, І. П. Смирнов [2, с. 320]. За даними С. Й. Гессена [13, с. 2], джерелом ідеї неперервної освіти є релігійно-філософські уявлення і вчення про постійне духовне вдосконалення людини. Ідея неперервної освіти почала активно досліджуватися в ХХ столітті, хоча її витoki можна прослідкувати у працях видатних вчених-філософів античності – Аристотеля, Сократа, Платона, Конфуція, Сенеки, Геракліта, які пов'язували неперервну освіту з досягненням повноти розвитку людини. За даними дослідників, парадигма неперервної освіти зустрічається у працях учених Індії, Китаю, а також знаходить відображення в поглядах Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Вольтера, Й. Гете, який писав, що «наші попередники мали бути задоволеними тим рівнем освіти, який вони отримали за своєї молодості, але ми маємо навчатися кожні п'ять років, якщо не хочемо відставати від життя» [2, с. 45].

На сучасному етапі розвитку фізичного виховання і спорту питання фізкультурної освіти впродовж життя досліджені науковцями, на нашу думку.

Метою статті є визначення особливостей організації фізкультурної освіти впродовж життя у формальному, неформальному та інформальному аспектах

Уперше концепція неперервної освіти була представлена на форумі ЮНЕСКО (1965 р.) П. Ленграндом, відповідно до якої людина є центром освіти, а після видання у 1972 році доповіді під керівництвом Е. Фора на тему «Вчитися, щоб існувати» було прийнято рішення ЮНЕСКО, визнати неперервну освіту як основну концепцію для нововведень або реформ освіти в усіх країнах світу [4, с. 72].

Р. Даве вважав, що «... неперервна освіта – це процес особистісного, соціального і професійного розвитку індивіда протягом його життя, здійснюваний з метою удосконалення якості життя як окремого індивіда, так і суспільства. Це всеосяжна й об'єднуюча ідея, що охоплює формальне, неформальне і поза формальне навчання, здійснюване з метою досягнення якнайповнішого розвитку різноманітних сторін життя на різних його щаблях. Вона пов'язана як з розвитком особистості, так і з соціальним прогресом» [10, с. 23]. Р. Даве визначив перелік характерних ознак неперервної освіти: охоплення освітою всього життя людини; розуміння освітньої системи як цілісної, що охоплює всі види навчання, починаючи з дошкільного; залучення в систему освіти, крім начальних закладів і центрів до підготовки, формальних, неформальних і позаінституційних форм освіти.

Неперервна освіта також розглядається як явище індивідуальне в часі, у темпі і спрямованості, вона надає

кожному можливості реалізації власних програм її здобуття; це цілісна педагогічна система, до якої належать різноманітні засоби, форми набуття і розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, становлення духовної й соціальної зрілості людини [1, с. 8].

На Заході для визначення неперервної освіти використовують два терміни: «продовжена освіта» (prolongative education) та «навчання через все життя» (lifelong learning). На сьогодні перевага віддається останньому терміну. Документи Болонського процесу виділяють «навчання впродовж життя» як базове поняття та розкривають пріоритети вищої освіти періоду 2000-2020 років [5, с. 46].

Одним з основних компонентів європейської соціальної моделі, затвердженою Радою Європи є навчання протягом життя. «Освіта впродовж життя» визначається як безперервний процес набуття знань, розвитку професійних та особистісних компетентностей, що здійснюється через різні форми освіти та самоосвіту і забезпечує можливість самореалізації особистості у різні вікові періоди. Визнано, аби будь-які соціально-економічні, політичні реформи набули незворотного характеру й були ефективно реалізовані, необхідно принципово по-новому (за змістом, характером) перенавчати не менш як 25% дорослого працездатного населення. Роль освіти у різні вікові періоди змінюється, перетворюючись із домінуючого виду діяльності для дітей та молоді, поєднуючись із роботою та відпочинком для дорослих, надаючи можливість активно інтегруватись у соціум для людей літнього віку. Концепція навчання впродовж життя передбачає необхідність і можливість здобування на кожному життєвому етапі тих блоків інформації, які необхідні людині для підтримки своєї активної життєдіяльності та самореалізації [3, с. 15]. У теорії і практиці неперервної освіти особливий акцент робиться на освіті дорослих поза межами базової освіти: оволодіння й підвищення професійної кваліфікації; перепідготовка у процесі зміни професії; освіта у процесі адаптації до соціальних і виробничих умов, що постійно змінюються; освіта дозвілля тощо [6, с. 154].

У зв'язку з бурхливим розвитком навчання протягом життя в усьому світі й особливо в розвинених країнах на сьогодні виділяють наступні три основні форми освіти: формальна освіта (пов'язана з участю в педагогічному процесі традиційних навчальних закладів), неформальна освіта (професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, майстер-класи та інш.), інформальна освіта (є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність) [9, с. 14; 12].

Сучасний етап неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання в Україні розпочався з проголошення незалежності у 1991 та триває до сьогодні. Саме поняття «фізична освіта» введено ще П. Ф. Лесгафтом в «Руководстве по физическому образованию детей школьного возраста» (1912). Сучасне визначення цього поняття, на думку різних авторів, не однозначне. Кожне з визначень має право на існування. Проте, на думку Л. П. Сергієнко, найбільш інформативним є визначення, запропоноване Ф. П. Сусловим, Д. А. Тишлером [8, с. 175]. По суті визначення зводиться до того, що фізична освіта передбачає формування у людини умінь, навичок і спеціальних знань. Ми повністю погоджуємося з думкою Л. П. Сергієнко, що зрозумілішим міг би бути термін «фізкультурна освіта». І. І. Сулейманов, О. А. Томенко трактують поняття «фізкультурна освіта», як «цілеспрямований вплив соціального середовища на людину з метою формування у неї здатностей до фізкультурної діяльності» [2, с. 54].

Генезис трансформації поняття «фізична освіта» за публікаціями різних авторів наведено на слайді у таблиці 1.

Відтак, на нашу думку, фізкультурна освіта – навчальний процес формування у людини системи цінностей і знань в галузі фізичної культури, рухових умінь і навичок та оволодіння способами їх самостійного вивчення і використання в житті [2, с. 54].

На сучасному етапі, за даними Л. П. Суценко, структура системи неперервної фізкультурної (професійної) освіти представлена чотирма компонентами: базовою, початковою спеціальною, спеціальною (професійною) та післядипломною фізкультурною освітою [7, с. 243]. За даними дослідника, до структури базової фізкультурної освіти й початкової спеціальної, які набуваються на допрофесійному етапі підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, віднесено: училища олімпійського резерву, ліцейські класи в загальноосвітніх школах-ліцеях, спортивні класи в загальноосвітній школі, спортивні школи, факультети майбутнього вчителя фізичного виховання, що організуються при вищих навчальних закладах.

Структуру спеціальної (професійної) фізкультурної освіти складають вищі навчальні заклади: Республіканське вище училище фізичної культури (м. Київ); Миколаївське вище училище фізичної культури; Херсонське вище училище фізичної культури; Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту; Донецький державний інститут здоров'я, фізичної культури і спорту; Харківська державна академія фізичної культури; Львівський державний університет фізичної культури; Національний Університет фізичного виховання та спорту України.

Таблиця 1

Визначення поняття «фізична освіта» за публікаціями різних авторів

Визначення поняття	Автори, рік публікації
Фізична освіта – одна зі сторін фізичного виховання, пов'язана з озброєнням вихованців певними знаннями, руховими вміннями і навичками.	Г. Д. Харабуга, 1969
Фізична освіта – озброєння людини певними знаннями, руховими вміннями і навичками (наприклад, умінням плавати, ходити на лижах), а також умінням управляти рухами свого тіла, добре орієнтуватись в часі і просторі.	Г. Д. Харабуга, 1974
Фізичною освітою називається процес і результат оволодіння спеціальними систематизованими знаннями, фізичними вправами, а також способами їх самостійного вивчення і використання в житті.	Б. А. Ашмарін, 1990
Фізична освіта – система засвоєння людиною раціональних способів управління своїми	Ф. П. Суслов, Д. А. Тишлер, 2001

рухами, придбання фонду рухових умінь, навичок і пов'язаних з ними знань.	
Фізична освіта – процес формування у людини рухових умінь і навичок, а також передача спеціальних знань в галузі фізичної культури.	Т. Ю. Круцевич, 2003
Фізкультурна освіта – навчальний процес, в межах якого людина оволодіває системою цінностей і знань в галузі фізичної культури.	О. О. Горєлов, О. Г. Румба, В. Л. Кондаков, 2012

Таким чином, щодо розуміння поняття формальна освіта, ми розуміємо як освіта що проводиться в організованому та ієрархічно структурованому контексті, завершується видачею загальнонавчального диплому чи атестату, має певну тривалість в часі та базується на державній навчальній програмі, організовано формальними, переважно зареєстрованими, організаціями. Відтак, формальна фізкультурна освіта в Україні представлена мережею державних навчальних закладів, які повністю забезпечують галузь фізичного виховання і спорту кваліфікованими кадрами.

Нині, на нашу думку, варто звернути увагу на надання можливості фахівцям отримати неформальну фізкультурну освіту, яка відбувається часто поза спеціального освітнього простору: в освітніх установах чи громадських організаціях, клубах, гуртках, під час індивідуальних занять з репетитором чи тренером [11, с. 100]. Неформальна освіта носить цілеспрямований та систематичний характер, однак зазвичай не супроводжується видачею підтвердження [14, с. 23; 15, с. 59]. Також, потрібно створювати умови, спонукати та мотивувати фахівців до інформальної освіти впродовж життя й не обов'язково носить цілеспрямований характер. Це спонтанна освіта, що реалізується за рахунок особистої активності людей в насиченому культурно-освітньому середовищі [16, с. 275].

Висновки. Встановлено, що на сучасному етапі розвитку фізичного виховання і спорту процес підготовки фахівців потребує забезпечення умов для освіти впродовж життя як цілісного неперервного процесу. Даний процес професійної підготовки передбачає не тільки навчання у вищих навчальних закладах як формальну освіту, а й самоосвіту впродовж життя. Процес постійного самовдосконалення фахівця фізичного виховання повинен здійснюватися у формі неформальної та інформальної освіти для підтримки своєї активної життєдіяльності та самореалізації. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні зарубіжного досвіду щодо організації та надання фахівцям можливості освіти впродовж життя у формі неформальної та інформальної освіти.

Література

1. Дерєка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Тетяна Григорівна Дерєка ; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2017. – 38 с.
2. Дерєка Т. Г. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади: [монографія] / Т. Г. Дерєка; за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ : Видавництво ВП «Едельвейс», 2016. – 528 с.
3. Кларин М. В. Личностная ориентация в непрерывном образовании / М. В. Кларин // Педагогика. – 1996. – №2. – С. 15. (254)
4. Освітологія: підготовка експертів у галузі освіти: навчально-методичний посібник / [за ред. В. О. Огнев'юка]. – К. : ТОВ ВП Едельвейс, 2015. – 464 с. (379)
5. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с. (422)
6. Сисоєва С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих МОН ; Маріупольський держ. Гуманітарний ун-т – Київ : ВД ЕКМО, 2010. – 362 с.
7. Сущенко Л. П. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : [монографія] / Людмила Петрівна Сущенко. – Запоріжжя : Запорізький держ.ун-т, 2003. – 442 с. (476)
8. Терминология спорта. Толковый словарь спортивных терминов / [сост. Ф. П. Суслов, Д. А. Тышлер]. – М. : СпортАкадемПресс, 2001. 480 с. (484)
9. American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance. Physical Best program. – Champaign, Illinois: Human Kinetics Books, 1999. – 16 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.answers.com/topic/american-alliance-for-health-physical-education-recreation-and-dance>
10. Dave R. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects // Foundation of Lifelong Education. – Hamburg, 1976. – P. 34. (556)
11. Dyba T. Professional training of specialists of physical training on the competence base / The advanced science journal, 2015. - №5 – P. 99-102.
12. National Board for Professional Teaching Standard [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.nbpts.org/the_standards/standards_by_cert. – Назва з екрана.
13. National Commission on Teaching and America's Future. What matters most: Teaching for America's Future. – New York: Author, - 1996. – 23 h
14. National Standards for beginning physical education teacher. – Reston, VA: NASPE, 1996. – 30 p.
15. National Standards for Head Teachers. Teacher Trainang Agency. – London, 1998. – P. 98.
16. Wuest D.A. Foundations of Physical Education, Exercise Science and Sport (14th ed.). / D.A. Wuest, Ch. A. Bucher. – St. Louis : Mosby: YearBook Inc., 2003. – 451 p.